

United States Holocaust Memorial Museum

Interview with Aldona Arbačiauskienė **RG-50.473*0179** **Part 2**

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Aldona Arbačiauskienė: Bružaitė, išėik. Aš...

Alicija Žukauskaitė: Atsiprašau, kas pasakė „Bružaitė, išėik“?

Aldona Arbačiauskienė: Vasaris pasakė. Vasaris pasakė, Bružaitė, išėik. Tada jis mane atvedė į koridorių, ten šone buvo didelis kambarys, iš jo buvo išimtos durys, ir ten, kada areštuodavo žydus, - kiekvienas ėmė kokį ryšulėlį, kokį geresnį daiktą, tai nuo jų atimdavo, ir ten buvo sukrauta iki pat lubų to viso turto. Tai jis mane privedė prie to kambario, davė tokius vaikiškus triusikus (kelnaites), moterišką tokį chalatėlį kartūninį ir vyrišką tokį chalatą, kur eidavo vyrai prie jūros. Frotinis toks. O jis pats sako: na ką ta iškentėjo. Užsidėjau aš tą chalatą, žeme velkasi, rankoves vynioji, vynioji, rankos negali iškišt, taip aš jo ir nenešiojau, plaukus visus... Buvo ten keli gydytojai žydų, pakvietė vieną, nukirpo man visus tuos plaukus, perrišo tą galvos žaizdą, kojos, ir atgal mane ten į tą salę. O toj salėj vienas palta, kitas švarką, sako, tiek nemiegojus, išvargusi, gal kaip nors užmigsi. Aš ten atsiguliau ant tų tariamų šiaudų, aš ir užsnūdau. Sutemo, ten šviesos niekas nedegė, nebuvo. O pasirodo, ne tik toj salėj buvo žydų, bet dar namas buvo pilnas žydų. Ir tas namas užsidegė. Ir tada iš to namo, kadangi čia dar koridorius buvo tuščias, vietos buvo, pradėjo iš to namo varyti žydus čia, į tą koridorių. O iš tos salės, kadangi visi langai buvo vienose liepsnose, visiems atrodė, kad padegė tą salę. Iš salės veržėsi į koridorių, o čia varė į koridorių. Ir sulipo ant manęs. Nieko aš neatsimenu, kaip mane ištraukė iš ten, - būtų mane sumindžioję ten. Ištraukė, ir aš atsiradau rytmetį už scenos po suolu. O tas Vasaris vis matė, kaip tetos vyras manim rūpinosi. Tai jis po pietų pamatė tetos vyrą ir sako: tai jau po šitos nakties tos mergaitės tikrai neliko. Ne, sako, dar yra jinai. Na, einam, parodyk, kur jinai. Vasario toks grubus balsas, - kur čia Bružaitė. Aš kilst galvą iš po to suolo. Jis sako, nežinau, kas tu per padaras, nei tavęs nušauti, nei nuskęsti, jeigu tu po šitos nakties galėjai likti, tai gyvensi šimtą metų. Gyvensi šimtą metų... Ir taip paliko, aš ten išbuvau dvi savaites toj salėj. Visko mačiau, jo. Mačiau, kada ateidavo vokiečių kareiviai ir nuiminėdavo nuo tų žydų, žydelkų žiedus, - tada jie buvo visi su žiedais, su laikrodžiais, kurie dar nesušaudyti. Pasiėmę tą šalną tokį ir dėdavo. Bet negalėdavo nueiti toliau, kaip iki pusės salės, ir tai viena ranka nosį susiėmę. Įsivaizduoju, koks ten oras buvo. Ir bėgdavo atgal, negalėdavo toliau eit. Na, ir sakau, ten kelios žydelkos gimdė. Pradėjo šaukt, padėkit, pagelbėkit. Su durklu pilvą perdūrė, „padėjo“. Tas dar ne viskas. Reiškia, ten, pasirodo, dar iki man atvedant tas procesas vyko. Ten tos jaunos žydelkutės... Mes paskui už tos scenos susibūrėm visi lietuviai. Ir tos žydelkutės vis slėpdavosi pas mus, į mūsų būrį. O pasirodo, kodėl? Reiškia, ateidavo, nusižiūrėdavo, kuri patiko žydelkutė, tempia su savim į save, motina į save klykdama. Jiems buvo tokia sąlyga duota, kad išsivist, išprievartaut, bet turi pats ir nušauti. Jau motinos žinojo, kad jos nebegriš. Na, va... Tą tik mačiau per tas dvi savaites. Baisu buvo. Nei praeiti, su tais vaikais, oras toks, nei valgyt, nei gerti, oi... Jau tokia pekla buvo, kad baisu. Pasklido gandas mano tėviškėj, kad mane sušaudė. Mama netikėjo, kad aš esu gyva, jau sušaudyta ir viskas. Tai jinai pasiėmė tetos tas mergaites, ten buvo palikta moteris žiūrėti, tokia Rozalija, jie ūkiškai gyveno, turėjo gyvulių. Atvažiavo jinai... Ten toj salėj dar toks berniukas įsimylėjęs mane buvo (juokiasi), pradėjo meilės laiškučius rašinėt. Jis man sako, tavo mama atvažiavo. Aš galvoju, Dieve... O mes už tos scenos buvom. Niekas jos į salę neįleido, tik ant laiptų. Tada tetos vyras, ir teta, ir sūnus tas, ir dar tas berniukas padėjo, - kol pereit ten reikėjo mažiausiai valandos, kadangi iš tos scenos, per visą salę, per visą koridorių, ant žmogaus nelipsi, nėra kur kojos padėt. Išėjom ant laiptų, reiškia, mama su teta bučiuojasi, o aš jau... Paskiau man tokia moteris

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

davė skarelę, ta galva nukirpta, baisiai į mane visi žiūrėjo, tai aš su ta skarele šalia stoviu. Mama klausia tetos, ar nežinai, kur mano Aldona sušaudyta? O aš šalia stoviu, galvoju, iš tikrųjų, ar aš dar gyvenu, ar ne, kad nė mama manęs nepažysta? Na, ką... Teta sako, o čia kas, ne Aldona? Tada apsikabinom, pradėjom verkt. Mama buvo atvežus tetai litrinę bonkę (butelį) pieno, kadangi jau čia atsiradau, atidavė man tą pieną. Na, ir mama tuoj išvažiavo. Jau buvo kokia devinta valanda vakaro. Na, ir nespėjom mes vėl atgal sugrižt į tą salę, vėl šaukia, - lietuviams visiems išeit į lauką. Vėl, kol išsikrapštėm, išėjom į ten. Tas pats Vasaris, pasiėmęs tokį raštą, ir ką jis skaito, tas turi stot į kitą eilę. Na ir išskaitė apie penkiolika žmonių, tame tarpe ir aš. Aš jau savęs nemačiau, o tie kiti, žiūriu, pabalo, dreba. O kitiems pasakė – atgal į salę. Ir palikom mes tie penkiolika žmonių. Sako, eikit, pasiimkit savo daiktus. Sakau, kad aš jokių daiktų neturiu, kaip mama pagimdė, tik tie chalatai. Ką, sako, namo nuoga eisi? Galvoju, nei aš eisiu į kokius namus. Vis tiek ėjau pasiimti. Galvojau, gal į kokį karcerį veš. Įėjau, vienas prašo – pasakyk tam ir tam, kitas prašo (perduoti žinią), galvoju, nesukit man galvos, niekur aš neišeisiu, niekur aš nenuėisiu. Na, išėjau, tas Vasaris nuvedė, - ten už kelio buvo jų komendantūra. Prie tos komendantūros atidavė pasus, kas turėjo, aš dar jo neturėjau. Išrašė tokį raštą, kad galim vaikščioti tik iki dešimtos valandos. Man septyniolika kilometrų, ir dar sužeista... Dar tokią moterį, ne iš mūsų kaimo, o iš gretimo, paleido. O aš kai mokinausi tam Skuode, už trijų kilometrų gyveno tėvo giminaičiai. Vienu žodžiu, tėvo sesers sūnus. Jie vaikų neturėjo, dar norėjo mane įsidukrinti, bet mama nedavė. Tai aš, būdavo, sekmadienį, kada išieginė, keli kilometrai, aš visada pas juos nueidavau. Tai medaus, tai obuolių turėjo. Labai tokie geri žmonės. Sakau, tu žinai, gal mes kaip nors tuos tris kilometrus nuklibinsim į ten. O čia visur stulpai išvartyti, smilksta baisiai. Nuėjom – nepriėmė į nakvynę. Nepažystu. Ir pasakojau, kad ateidavau, - jie, matyt, žmonės bijojo. Bet leido mums ant šieno permiegot. Koks ten miegas buvo? Rytmetį reikia eiti tuos 17 km. Aš jau keliu negalėjau eiti. Eidavau pakrūmiai. Pamatau, atvažiuoja baltaraiščiai ant dviračių, su šautuvais, - viskas, aš mirštu, aš negaliu. Bet kada parėjau į savo tėviškę, pirmiausia užėjau, kur teta gyveno, o toliau per kelis namus mes gyvenom, žiūriu, mano brolis, tas, kuris dabar Palangoj gyvena, kiek jam buvo, - aštuoni metukai, jis su tomis tetos mergaitėmis laksto ten. Ir ta Rozalija, kuri buvo palikta. Priėjau, sakau, Rozalija, duok vandens atsigerti. Ta galvoja, kas čia per pacankė (paauglė), mano vardą žino, o aš jos nepažystu, ir matau, kad tas Algis, mano broliukas, nekreipia į mane dėmesio, irgi nepažysta. Paskui sakau, Algi, kaip ta jūsų Aldona? Sako, šaudė, bet dar gyva yra, mamytė vakar buvo nuvažiavusi, atraportavo jis man. Sakau, žinai ką, broleli, pažysti nepažysti, einam namo. Jo, kada aš atsistojau ant savo žemės, jūs neįsivaizduojate, kaip man atrodė. Dieve, kokia brangi ta žemė, ar aš dar atsistosiu ant tos žemės. Buvau apkepus kraujais, smegenims, mama plovė, verkė, bet namuose man buvo dar blogiau, kaip toj salėj. Jau rytmetį visi keldavosi, tai aš dar nesu užmigusi. Vos tik akis sudedu, tuoj pat krentu iš lovos, tuoj pat mane veda šaudyti. Kiek aš prisikankinau. Paskui mane vedė pas neuropatologą, nežinau, kur ten vedė. Jis sakė, aš neįsivaizduoju, taip išsekęs organizmas, kaip ji neišprotėjo. Atsimenu, kažkokių vaistų davė, ilgą laiką dar gėriau dar tuos vaisus, bet mane jau pakeitė. Aš iki to buvau... Gerai šokdavau, gerai dainuodavau, tokia buvau linksma, - muziką vakare išgirdavau, reikėdavo į žygius eit, į gegužinę, aš gatava su visais tai kibirais nubėgt. O po to išgirstu muziką, man atrodo, kad lavonai keliasi. Aš verkt pradėdavau. Ir jau būdavo vyriškis, - galėjo tėvas man būt, galėjo brolis man būt, - aš einu keliu, kartais mama (vesdavosi), aš niekur ir neidavau, kartais mama,

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

jei dar duonos būdavo neiškepusi, siūsdavo duonos pasiskolint, reikėdavo kartais eiti, einu keliu, pamatau, kad ateina vyriškis, aš jau suku vingiu, apeinu. Labai sunku buvo, labai. Jo, ir dar tas pats Vasaris išrašė man raštą tokį, kad aš turėjau Mosėdy du kartus per savaitę eiti registruotis. Jėzau, mama pakinkydavo arklį, kai reikia man į tą policiją... Kelis mėnesius ėjau, paskui nutraukė. Ilgai, po daugelio metų paaiškėjo, kodėl manęs nesušaudė. Tas senukas, pas kurį buvo ta raštinė tų baltaraiščių... Kada teko man su juo susitikti, jis sako, va, kada aš tave pamačiau, sako, kada tave atvedė iš po to šaudymo, tarėsi, ką daryt. Ar mane palikt, ar sušaudyt. Na, ir nutarė, kad iš manęs vis tiek žmogaus nebebus, o jeigu reikės, mes visada ją spėsime sunaikinti. Be abejo, padėjo, tas Vasaris padėjo. Jei ne Vasaris, mane tikrai būtų sušaudė. Ir ką dar norėjau papasakoti apie tą... Na, Vasaris, - jam pasisekė, jis į užsienį išvažiavo, bet aš jam dėkinga, man jis labai padėjo. Nežinau, aš nelinkiu nė vienam priešui to, ką aš pergyvenau. Aš visiems jiems atleidžiu. Tegu... nes jie nežinojo, ką daro. Duok Dieve, kad jiems taip nebūtų, kaip... Ir paskui man dar teko su tuo Skurdausku susitikti, po to jau (po karo). Nebuvau namuose, buvau išėjusi į Mosėdį. Atėjo du kareiviai su mano pavarde, mane vežė į Skuodą. Jėzau, mama pergyvena, Jėzau, kas čia dabar vėl? Mane išvedė į karišką (mašiną)... Nepergyvenkit, mes vėl ją parvešim. Išvedė ant kelio, sustabdė karišką mašiną, - aš dar gyvenime nebuvau su kariška mašina važiavusi. Aš įsėdau į tą mašiną, man atrodo, kad aš ne į priekį važiuoju, o atgal. Nuvažiavom mes į tą Skuodą, o ten, pasirodo, buvo ar karo lauko teismas, - aš nežinau. Vienu žodžiu, turėjo ten kažkoks majoras būti, o to majoro nebuvo, liepė man lauke ant suoliuko pasėdėt, kol tas majoras sugrįš. Sėdžiu, galvoju, kas čia dabar bus. Grįžo jis, buvo ten vertėja, sako, atvesim Skurdauską, tą, kuris mane tada atvedė atgal (į salę). Jisai sako, ar pažysti tą mergaitę? Sako, turbūt ji. Tada ji dar vaikas buvo, dabar jau subrendusi. Ar vedei ją šaudyt? Neatsisakė, vedžiau, sako. Toks aukštas, tamsus, pakumpęs. Na, ir jis puolė ant kelių, atleisk man. Aš tik jam pasakiau, - atsimeni, kaip aš jums kojas bučiavau? Bet vis tiek man buvo jo gaila. Jei kas man duotų teisę, sakyčiau, eik, kur tave akys veda, nes aš negaliu niekam to linkėt, ką aš pati išgyvenau. Dar majoras man davė pistoletą, jeigu nori, nušauk. Jėzau, aš vieną sykį kelis gaidžius nusipirkau, tvarte dvi savaites laikiau, kol kaimyno priprašiau, kad jis papjautų. Aš nesu gyvenime... Galvoji, kad žmogų nušaut taip lengva yra? Bet aš nežinau, kiek jis ten metų gavo, ar dvidešimt, ar kiek. Jis ne už mane gavo. Juk kaip būna: juk aš jo tai neskundžiau. Jis ten daug ką šaudė. Klausia tardant, ar nežinai, dar ką padarė? Kažkas pasakė, kad mane atvedė. Tai va, mane ir atvedė. Paskiau buvo teismas. Aš jau tada dirbau žuvies įmonėj, ir iš Skuodo šešis teisė. Dešimt dienų buvo tas teismas, ir aš turėjau kaip gyvas liudininkas būti. Atvažiavę dar buvo šitie iš BKS (?) iš Vilniaus. Jie buvo nepatenkinti. Jie norėjo, kad aš paliudyčiau. Buvo 60 liudininkų be manęs. Jie norėjo, kad aš paliudyčiau, kad aš juos mačiau, kad aš juos pažystu. Sakau, ar jūs įsivaizduojate, penkiolika metų praėjo ar dar daugiau. Ar aš, sakau, gulėdama ten kniūbsčia, kojas mačiau, kaip aš galiu po tiek metų sakyti, ar jis buvo. Kaip aš galiu žinoti, ar jis buvo. Jei tikrai žinočiau. Kaip aš galiu ant žmogaus sakyti. Nors jis gal ir šaudė, be abejo, bet aš šito negaliu (pasakyti). Teisėjas užklausė – ar pažysti ką nors iš tų šešių? Sakau, nepažystu nė vieno. Žinau vieną ten tą pavarde, Vyšniauskas (?..). Kaip tik tą Vyšniauską ten atvedė. Jis sėdėjo kameroj. Sakė, buvo 60 liudininkų, liudijo kas yra, ko nėra, kam reikia priteist, reikia, kad priteistų ir dviratį, ir mašiną, ir viską, ką tais laikais turėjo, ir žiedus, ir visokius velnius. Tai jis sako, vienintelis liudininkas, kas galėjo viską ant mūsų (pasakyti), tas nepasakė nė žodžio. O sako, ko tik ten tie nemalė. Tai

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

žinau, kad ten Vyšniauskas buvo, o kas tie keli, tai aš nežinau. Oi, oi, juk dar galėjau ir pas meškas išvažiuoti (į Sibirą). Ir pasirodo, reiškia, dabar nežinau, kuriais metais... Kretingoj buvau. Partijos sekretorius Buckus (Butkus?). Žinau, kad jie į mane šnairavo. Vienu žodžiu, buvau aš ten nepatikima visiškai. Ir buvo toks, kai mes buvom komjaunimo kuopelėj tam Mosėdy prieš pat tą karą, buvo toks Paulauskas. Ir tas Paulauskas labai gerai šokdavo, dainuodavo, jis mane buvo įsimylėjęs. Mes šokdavom. Ir jam pasisekė, kada tas karas prasidėjo, išbėgt į Rusiją. Ir jis ten užbaigė teisę, ir jį atsiuntė į Kretingą dirbti prokuroru. Sesuo man buvo atsiuntusi laikraštį, - laikiau, laikiau, kažkur nuknisau. Jis jau grįžęs, jau nebedirbo tuo prokuroru, jis rašo apie buvusius komjaunuolius, apie Bružaitę (mane), sako, jei ne aš, Bružaitė būtų išvažiavusi į Sibirą. Reiškia, kada jis gavo raštą, kad jis uždėtų prokuroro sankciją mane išvežt, kadangi paliko mane gyvą, nesušaudė, reiškia ji yra užverbuota agentė. Oi, nežinau, ar jau viską papasakojau...

Alicija Žukauskaitė: Taip, aš norėčiau paklausti kai kurių detalių. Grįžkim į tą salę. Kiek lietuvių apytikriai buvo už tos scenos?

Aldona Arbačiauskienė: Apie kokį šimtą. Apie šimtą... Aš jų neskaičiavau.

Alicija Žukauskaitė: Koks tetos ir dėdės likimas?

Aldona Arbačiauskienė: Tetos... Nei vieno, nei kito jau nebėra. Infarktu mirė (teta). O tetos vyrui pripaišė, kad jis turi namuose ginklą. Nebuvo nei partinis, nieko. Tai jį mušė, mušė. Jis buvo Kartenoj, paskui jį perkėlė čia kažin kur prie Kretingos. Jis labai visiems žmonėms padėdavo. Jie neblogai gyveno, jie turėjo naujus pastatus, jo žmona buvo mokytoja Smetonos laikais. Mokytojai neblogai uždirbdavo.

Alicija Žukauskaitė: Jis tada išėjo iš šaulių klubo?

Aldona Arbačiauskienė: Ne, jį išvežė į kitą kalėjimą. Ir paskui dar, kai jis buvo namuose (neaišku, kada), jis labai mylėjo visus gyvulėlius; lakė viščiuką, ir tas viščiukas jam išlesė vieną akį (iškirto), pasiliko be vienos akies. O tam Kretingos kalėjime tiek mušė, kad išmušė ir tą antrą akį. Ir ta teta nežino, kur jį užkasė. Lyg kažkur kieme, lyg kur... Jo duktė gerai gyveno. Ji kapuose, nors jis nėra palaidotas, paminklą pastatė su nuotrauka...

Alicija Žukauskaitė: Ar toj salėj, sakėt, žydų mergaitės glausdavosi prie jūsų?

Aldona Arbačiauskienė: A, va, va, šito dar nepasakiau, pamiršau. Glausdavosi. O kodėl? Reiškia, todėl, kad ateidavo, nusižiūrėdavo. Ją išsivesti gali, išnaudoti, bet turi pats ir nušauti. Bet šitą aš, rodos, jau sakiau?

Alicija Žukauskaitė: Sakėt. Bet aš norėjau paklausti, ar jums pačiai yra tekę matyti tokių atvejų, kai vokietis išsivedė mergaitę?

Aldona Arbačiauskienė: Mačiau, aišku, sakau, kad į mūsų tarpą lindo. Mačiau, kaip moteris tempė. Mačiau, iš kur aš žinočiau...

Alicija Žukauskaitė: O kai jus paleido, ar jūs tuos 17 km ėjote basa?

Aldona Arbačiauskienė: Na tai aišku, su ta perrišta koja. Kur aš galėjau įkišt, jei man per visą pėdą buvo peršauta? Aš visur ėjau (?..) basa... Basa ėjau...

Alicija Žukauskaitė: Sakėt, kad mama buvo areštuota. Kada buvo areštuota ir ar matėt tą areštą?

Aldona Arbačiauskienė: Aš nežinau, ar aš buvau tuose rugiuose... kad aš neatsimenu mamos arešto, bet žinau, kad parėjau, sesuo sako, mamą išvežė.

Alicija Žukauskaitė: Grįžkim į pačią pradžią. Jūs sirgot ir gulėjote lovoj, kai atėjo trys jus areštuoti. Kas buvo tie trys?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Aldona Arbačiauskienė: Aš tų dviejų nežinau, vienas buvo toks Gurauskas. Gurauskas po mano šaudymo... Juk dar esu šokus gegužinėj su juo, jis dar mane šokdino. Ir aš taip nustebau, kad jis atvažiavo mane areštuoti. Ir dar jis toks pasimetęs buvo, kai buvo atvažiavęs pasižiūrėti, kaip aš po to šaudymo atrodau.

Alicija Žukauskaitė: Tai buvo karo metu?

Aldona Arbačiauskienė: Jo, jo.

Alicija Žukauskaitė: O po karo? Ar jis buvo po karo tas Gurauskas?

Aldona Arbačiauskienė: Buvo po sušaudymo. Tas karas dar toli ėjo.

Alicija Žukauskaitė: Aš suprantu. Bet kai karas pasibaigė, ar Gurauskas...

Aldona Arbačiauskienė: Ne, daugiau aš nežinau...

Alicija Žukauskaitė: Kas buvo tie sargybiniai, kai jus vežė su tais vežimais?

Aldona Arbačiauskienė: Ką aš ten žinau, Skuode aš nieko nepažinojau. Ten buvo ir vokiečių, ir tų baltaraiščių buvo. Bėgom iškeltom rankom, aš nieko...

Alicija Žukauskaitė: Bet aš turiu omeny iš Mosėdžio surištom rankom kai jus vežė į Skuodą? Sakėt, daug dviratininkų buvo.

Aldona Arbačiauskienė: Labai daug buvo, aš irgi jų nepažinojau. Ne, ką aš ten... Ne tas buvo galvoj.

Alicija Žukauskaitė: O tie žydai, kurie vežimuose sėdėjo Mosėdyje, kur jus prijungė prie jų, ar tarp tų žydų buvo kokių pažystamų?

Aldona Arbačiauskienė: Buvo, buvo. Buvo Leizeris toks, žydelis. Paskui, kai mus tardė, atrakina tą kamerą, nežinai, kada pašauks... Tai atėjo tas Leizeris su keturiais išmuštais dantimis.

Alicija Žukauskaitė: Be dantų?

Aldona Arbačiauskienė: Jo... O taip tai kitų aš nežinau. Dar buvo Epšteinienė, mama pas ją pirkdavo, Škvalas, tas daktaras, kuris man buvo plaučių uždegimą nustatęs. O taip tai ką – aš kaime buvau, į tas krautuves neidavau, visur mama (eidavo)...

Alicija Žukauskaitė: Tai Epšteinienė krito tada, kai liepė jums bėgti?

Aldona Arbačiauskienė: Jo, jo, tada. Ji visą laiką buvo ligonis su širdim. Turėjo bėgti, (sako) aš nebegaliu...

Alicija Žukauskaitė: Įdomu, jums liepia bėgti, jūs bėgat. Ir tie sargybiniai bėga?

Aldona Arbačiauskienė: Aišku, kad bėgo. Mes bėgsim, o jie ten stovės?..

Alicija Žukauskaitė: Kai jūs sakėt, kad gulėjot, ir atvedavo maždaug po 20 žmonių, vyrų, ir šaudydavo, kiek tokių grupių galėjo būti?

Aldona Arbačiauskienė: Nežinau, neskaičiavau, tik žinau, kad tas visas plotas buvo apdengtas iki pat gimnazijos. Jie ten šaudė, matyt, kol vietų buvo, o tada pasakė – užteks, eisim duobių kast. Jau paskiau... ne, dar karas buvo, kaip čia, jau pasimaišė galvoj... aš jau dirbau... Gavau šaukimą, parėjau iš naktinės pamainos, kad pribūčiau 12-tai valandai Skuode, reiškia. Galvoju, koks velnias, ką aš tam Skuode? Nebuvo susisiekimu. Tai gerai, kad iš krautuvės buvo atvažiavę žuvininkai (žuvų tiekėjai), šiaip taip nuvažiavau. Pasirodo, kur ten tos duobės buvo prikastos, ten dėdavo eilėmis, sakė, kad chlorkēm perpildavo, aš pati nemačiau. Žinau, kad pasakojo... Salėj tebebuvo, reiškia, lavonai. Kas juos vežė? Patys žydai. Duodavo vežimą, jie kaip malkas sukraudavo tuos lavonus ir veždavo. Ir laidodavo patys. O kai pabaigdavo, tai juos pačius statydavo sušaudyt. Tą tai žinau...

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Alicija Žukauskaitė: O man dar toks vienas epizodas ne visai aiškus. Jus kai atvarė į Skuodą, kai jūs stovėjote iškeltom rankom, jūs sakėt, kad tuomet pradėjo varyti žydus iš namų.

Aldona Arbačiauskienė: Ne, ne. A, nu jo, jo.

Alicija Žukauskaitė: Ar jūs galėjote matyti, kaip juos varo iš tų namų?

Aldona Arbačiauskienė: Aš mačiau, kad bėgo iš namų. Iškeltom rankom stovėjau, o ten netoli namai. Mačiau, kad bėgo su vaikais, ir ant rankų nešė vaiką. Mačiau.

Alicija Žukauskaitė: O tuos, kurie varė, ar matėt, ar ten nebuvo tokių?

Aldona Arbačiauskienė: Buvo, Viešpatie, sakau, buvo ir vokiečių, ir baltaraiščių. Buvo daugybė. Ar aš juos galėjau išskirti? Mačiau, kas juos varė.

Alicija Žukauskaitė: Kai jūs gulėjot, kai tas šaudymas vyko tom grupėm, komandas tikriausiai girdėjot. Kokia kalba tos komandos buvo.

Aldona Arbačiauskienė: Negirdėjau... Liepdavo tik nususukti palei (šalia) manęs kur šaudė. O ten toliau... Šaudė, šaudė...

Alicija Žukauskaitė: Aš suprantu. O nususukti, - kokia kalba liepė nususukti?

Aldona Arbačiauskienė: Lietuviškai liepė nususukti... Vokiečiai stovėjo ant gimnazijos laiptų, nedalyvavo. Tuo momentu. Kas ten toliau buvo, aš nežinau. Daugiausia baltaraiščiai... dalyvavo... Jo, kai aš gavau tą šaukimą dėl tų duobių, tai tada, pasirodo, tose duobėse aukštai pridėta, kad pradėjo tekėti iš ten tokios kaip srutos. Ir paskui, kai suėdė (chlorkalkės?), paliko vieni kaulai, nežinau, kokia čia valdžia, matyt, rusai, nutarė, padarė kokią trisdešimt tokių didelių karstų, kad vienas karstas kaip dešimt karstų. Ir toj aikštėj koki dešimt žingsnių nuo manęs, kai šaudė, iškasė tokį katlavaną (griovį, duobę) didžiausią ir tuos trisdešimt karstų pridėjo pilnus tų kaulų. Ir buvo laidotuvės, ir aš turėjau tose laidotuvėse dalyvauti. Bet man viskas atgijo, dar vyras mano sakė, kad būčiau žinojęs, būčiau neleidęs. O aš pati nežinojau, ko aš ten važiuoju... Galvoju, kokiam nors karste ir mano kaulai būtų buvę. Palaidojo juos ten, ir po to buvo pastatytas paminklas žuvusiems. Aš nežinau, dabar jo nebėra ten. Seniai buvus tam Skuode, bet sako, nebėra to paminklo, gal nugriuvo.

Alicija Žukauskaitė: Norėjau kai ką patikslinti apie tą šaulių salę. Iš kur jūs žinojot, kad tos merginos, kurias vokiečiai pasiima, kad jos turi būti išprievartautos?

Aldona Arbačiauskienė: Kad taip pasakojo tos pačios motinos, nuo kurių paėmė tas dukteris. Aš tai nemačiau, kaip prievartavo, bet jos ne pirmos buvo, dar manęs salėj nebuvo, bet jau buvo išvestos.

Alicija Žukauskaitė: Ar per tas dvi savaites, kurias jūs praleidote salėje, ar buvo imami, išvedami kokie nors žydai, kurie paskui nebegriždavo?

Aldona Arbačiauskienė: Na, nežinau, nepasakyčiau... Paskiau jau juos pradėjo. Vežė kažkur... žvaigždes dėjo... kur ten vežė, nežinau. Vyrus sušaudė, paskui moteris su vaikais. Jo, aš pati ne į žmogų buvau panaši...

Alicija Žukauskaitė: Bet tuo laiku, kai jūs buvot, nebuvo tokių dalykų?

Aldona Arbačiauskienė: Nebuvo.

Alicija Žukauskaitė: O ką jūs valgėt tas dvi savaites?

Aldona Arbačiauskienė: Ką aš valgiau? Sakau, teta buvo ten su vyru pasiėmę lašinių, duonos. Vienas kitas gabaliukas. Toks ten ir valgymas buvo. Kiek mes ten valgėm į žmones nepanašūs... Niekas ten nieko nedavė. Tiktai vandenį, - va, kas buvo įdomu.

Vandens duodavo, bet aš vis gulėdama pasižiūrėdavau, kaip žydai vargšai eidavo. Tiek tu

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

žmonių daug, to stumdymosi. Tai jis pakėlęs lėkštę laiko tenai, pila vandenį, jį stumdo, stumdo, kiek paima, tiek išpila. Vėl grįžta. Jis eidavo ir eidavo... Tą tai mačiau...

Alicija Žukauskaitė: O tas Vasaris, kai jis atvedė rūbų pasirinkti, o tiksliau, paduoti, jis pats jums išrinko kokius rūbus?

Aldona Arbačiauskienė: Jo, pats, pats padavė man, sakau, tuos du chalatus ir vaikiškus triusikus (kelnaites).

Alicija Žukauskaitė: Ar jis juos ištraukė iš krūvos, ar jie jau buvo ištraukti?

Aldona Arbačiauskienė: Ne, jis iš ten ištraukė, išėmė ir padavė.

Alicija Žukauskaitė: O, dovanokit, aš bent jau taip suprantu, kai jūs papuolėt, kai jus grąžino ir uždarė į tą šaulių salę, tai jūs turėjote būti tiesiog nuoga?

Aldona Arbačiauskienė: Na, sakau, kabėjo tik rankovytės ir tas sijonas buvo perplėštas, ant nugaros biškį buvo. Tai sakau, kai aš norėjau tą chalatą suimt, aš negalėjau rankų suspaust.

Alicija Žukauskaitė: O tai kokie apatiniai marškinukai ar buvo?

Aldona Arbačiauskienė: Kokie ten marškinukai, nieko nebuvo.

Alicija Žukauskaitė: Tai jūs buvo nuoga?

Aldona Arbačiauskienė: Nu, jo, skaityk, pusnuogė. Visa kruvina, į ką aš ten buvau panaši... Tik tas Vasaris manęs nepažino, sako, aš mačiau, kad ji gulėjo nušauta, kaip ji gali būti gyva? Ji sakosi, kad ji. Jeigu moterys pabėgo, šmėklą pamatė... (atėjusios karvių melžti). Visa purvina buvau tam dumble išsimurkdžius. Į ką aš ten galėjau būti panaši? Ir plaukai visi buvo su tais dumblais, viskas.

Alicija Žukauskaitė: Tam epizode, kai jūs ir ta moteris, ir tie du rusų kareiviai turėjo būti nušauti, ar galėtumėte pasakyti, kas jus šaudė?

Aldona Arbačiauskienė: Kas šaudė? Daugiausiai tai turbūt baltaraiščiai. Tie pirmieji vyrai tai tikrai baltaraiščiai.

Alicija Žukauskaitė: Jūs matėt juos?

Aldona Arbačiauskienė: Mačiau, kaiėjau prie jų. Kai mus keturis vedė, aš mačiau juos. Ne vokiečių kareiviai ten buvo.

Alicija Žukauskaitė: Baltaraiščiai stovėjo ir laukė...

Aldona Arbačiauskienė: Ko laukė, aš nežinau. Matyt, buvo pasiruošę tuos vyrus iš salės (šaudyti), aš juk to nežinojau. Ten nieko dar nebuvo nušauta, mes pirmieji keturi. O kas ten toliau?..

Alicija Žukauskaitė: Ir kokiam atstume jie buvo nuo jūsų, kai jie jus šaudė?

Aldona Arbačiauskienė: Kokiam atstume? Gal penki žingsneliai, aš nežinau, aš nemieravau (nematačiau). Liepė nususukt, nususukau. Nususukus ar aš galėjau matyti, kokiam atstume šaudė?

Alicija Žukauskaitė: Kiek jų iš viso buvo? Dešimt, dvidešimt, trisdešimt? Neskaičiavau, gal apie dvidešimt. Neskaičiavau, ne tas galvoj buvo, žinok, vaikelį.